

EINAR LAIGNA: HÄDA RAHVALE, KES OMA JUHTI ÄRA EI TUNNE!

OLEV REMSU

„KUTSE IGAVESSE LINNA“. Stsenarist ja režissöör **Rein Raamat**, operaatorid **Arvo Vilu**, **Rein Raamat** ja **Kalju Reintam**, heli: **Jüri Vood**, montaaž: **Peeter Brambat**, produtsendid **Helvi** ja **Rein Raamat**. Video Betacam SP, 51 min 30 s, värviline. © Raamat-Film OÜ, 2003.

Jälginud **Einar Laignat** vaevalt mõne minuti, on igale dokumentalistile selge, et siit saaks hiilgava portreefilmi. Tegemist on särava ja äärmiselt põikpäise isikuga, kellel on julgus olla tema ise, kes on kord määranud enese jaoks oma identiteedi, kes on seda sirgjoonelisel järginud ja keda maailma arvamus temast praktiliselt ei huvita.

Millest arvustuses rääkida, kas portreeist või portreeteeritavast, kas filmist või isikust, kellest film on tehtud? Mul on tunne, et antud juhul ei saa neid lahutada.

Vahel on tunne, et Laigna oleks nagu iseendast filmi teinud, et režissöör **Rein Raamatu** teeneks on vaid õnnestunud leid. Muidugi, ega need asjad nii lihtsalt käi, kuid Laigna isikut lahkamata filmi „**Kutse igavesse linna**“ käsitleda ei saa.

Mis kütkestab publikut? Vastuolulisus. Kui filmi autor tahab, et vaataja pilk oleks naelutatud ekraanile, peab sõnum sisaldama ei-d ja jaa-d, mõtet ja vastumõtet. Ainult pilgu hoidmisest ekraanil on vähe. Vaataja peab uskuma seda, mida talle öeldakse, igasugune võltstoon tekitab temas kohe tõrke – ärge tulge mulle kärbseid pähe ajama! Selge, kui inimene saab ühel ja samal ajal teada, et mingi asi on korruga must ja valge, siis ta seda ei usu. Autori kohus on vaa-

tajat veenda, et see on võimalik, ja mitte kuidagi kompromissiks lõrtsitult hallina ja määratuduna, vaid just nii – ühel ja samal ajal läikiva süsimustana ja kiiskava lumivalgena.

Kui autor ülesandega toime tuleb, on tegemist hea filmiga, kui ei tule, räägime läbikukkumisest, nagu ka siis, kui mingit antiteesi teoses üldse ei ilmne.

Laigna-filmi puhul ei ole vussiminekut suurt karta, Laigna on ideaalne portreeteeritav, ta koguni naudib oma ebatavalisust, oma jutus ta lausa pillab paradoksi paradoksi järel. Veel enam! Laigna ise veenab vaatajat oma vastakuste paikapidavuses ning režissöör võiks liigse sekkumisega filmi ainult ära rikkuda.

Portreeteeritava esimene vastandus ei ole religioosus ja militarism, mis loomulikult kohe silma torkab. Minu meelest on olulisim kõrkus ja tahe teenida, mis esialgu nagu varju jääb, ent pika-peale domineerima hakkab.

Katoliiklased loetlevad seitset surmapattu: kõrkus, ahnus, iharus, kadedus, liigsöömine ja liigjoomine, viha ning südamelaiskus. Laigna ei varjagi esimest ja eelviimast; tundub, et teistest on ta päris puhas, südamelaiskusele koguni absoluutne antipood, nimelt jutlustaja ja tõekuulutaja.

Siirus tekitab alati sümpaatiat, ent küüniline avameelsus on liiast. Laigna kõnnib täpselt noateral. Ta peab eestlasi matsideks ja luterlasi teisejärgulisteks inimesteks, see peaks äratama vaatajas põlgust, ent tekitab ja süvendab hoopiski huvi isiku vastu, kuna Laigna sallimatus kõige vastu, mis tema maailma-

„Kutse igavesse linna“, 2003.
Režissöör
Rein Raamat.
Einar Laigna.

pildist erineb, on kuidagi loomulik, tõetruu ja kuulub loogilise osana nii isiku kui portree (see tähendab Rein Raamatu filmi) juurde.

Laigna kõrkus on viinud ta äärmise parempoolsuseni. Mina olen vasakpoolne ning ma võiksin loetleda üksteise järel, millised Laigna argumendid ei ole vettpidavad. Laigna jutlustab koguni aadellusest, väärtustab baltisakslust. Kohe tekiks küsimus, mis sunnib teda aadellust ja õilsust siduma, ning kohe on ka selge, et portreeteritaval on oma maailmapilt ning ta lihtsalt ei näe asju, mis seda ei tõesta.

Ja miks siis meie sotsiaaldemokraadid ei protesteeriks seesuguse sotsiaaldarvinismi vastu? Miks siis meie võrdõiguslikkuse eest võitlejad ei märka rassismi Laigna jutus? Aga sellepärast, et keegi ei viitsi jännata, ei taha oma käsi määrida, kõik on just seesugused mugavad kompromissi otsijad, kelleks Laigna neid peab. Ja veel seepärast, et filmil (ma ei pea silmas praegu Raamatu filmi, vaid kinokunsti üldse) pole mingit mõju, kellegi positsiooni ja rahakotti Laigna seisukohad isiklikult ei riiva.

Püüdsin kujutleda, mida arvaks Laigna-filmi vaadates tõsikristlane, moraaliapostel, teoloog, psühhiaater, ajaloolane, politoloog, esteet ning nn tava-vaataja.

Kristlane vangutaks ilmselt pead – milline uskumatu sallimatus õhkub Laignast! Kus on siin armastus kaasinimese vastu? Ristiusu õpetusest *armasta ligimest nagu iseennast* on täidetud ainult tagumine pool. Moraaliapostel läheks marru – milline edevusehunnik, muud ta ei tee, kui kergitab oma saba! Teoloog märkaks, et Laigna eelistab kristluse asemel rääkida katoliiklusest, andes sellele terminile oma tõlgenduse. Kui teoloog oleks veidigi orientalisti kalduvustega, siis ei teki tal kahtlust, kust pärineb Laigna kirjeldatud täiusliku maailma ja ühiskonna pilt. Sellel on kasinalt ühist (ehkki kokkupuutepunkte leidub) katoliiklike ja saksa kultuuri ideaalidega, veidi rohkem tõepoolest jesuiitlusega, ent pigem on omaks võetud sikhism, mis on samuti raudselt mono-teistlik ja ühendab endas hinduismi ja islami. Sikhid kujutavad endast õilsat sõjaväestatud vennaskonda, neil on seal

„Kutse igavesse linna“.
Einar Laigna.

rituaalidele rajatud kastiühiskond ning juhi- ehk gurukultus; nemad täristavad ja kummardavad relvi, nemad nõuavad absoluutset pühendumust.

Psühhiaater diagnoosiks ilmselt neuroosi, inimese täiesti oma valdusesse haaranud *idée fixe*'i – tegemist on ju lausa monomaaniaga! Ajaloolane tabaks mitu viga – neist olulisem on Rooma impeeriumi ja kristluse vahekordade selgitamata jätmine, Antiik-Rooma ja katoliikliku Rooma samastamine. Politoloog mõistaks – Laigna ülistab totalitaarset ühiskonda, ja teeb seda õppejõuna koguni kuskil riiklikus sõjakoolis! Ent siis lööb käega, ah tühja kah, ei hakka mina jändama, sellest võib sigida ebameeldivusi isiklikult mullegi. Esteet aga tõdeks – võluv, jäägitult veetlev, mis sest, et ilmselt on meelega väljakutsuv ja provotseeriv, õnge jääb see, kes hakkab vastu vaidlema.

Tavavaataja on kindlasti haaratud Laigna kütkestavast isikust, ta peaks piisiasjade kallal norimist lausa kohatuks. Mis te urgitsete, parem tundke mõnu! Ja muidugi on tavavaataja suhtumise kujundanud Rein Raamatu režii, mis

püsib ainuõigel konstruktsioonil – sisuliselt on tegemist autoportreega, kogu filmi tekstiline osa püsib Laigna monoloogil. Vahest on autori vastutusest kõrvalehiilimine, ei ole tahetud sekkuda?

Ja ikkagi on autori näiline eemaldumine täistabamus kahes mõttes. Esiteks on see jumala karakteripärane. Asjaolu, et Laigna avameelselt ning pikalt-pikalt endast räägib, iseloomustab teda paremini kui jutt, mida ta räägib. Ei mingit dialoogi, ainult üks kõikehõlmav monoloog, millest hoovab eneseusku ja totaalset enesekindlust! Teiseks on Laigna tööpoolest hea jutustaja, tal on isikupärane kõnemeloodia, iseloomulik miimika ja žestikulatsioon.

Igatahes on meeldiv, kui keegi ei tee katsetki omakasupüüdlilikult kavaldada ja vingerdada, vaid ütleb otse, mis ta maailma asjadest arvab. Laigna meeldivaimaks jooneks on see, et ta ei soovigi kellelegi meeldida, ning Raamat on selle harva esineva omaduse täpselt ja neutraalselt meile edastanud.